

ДИСКУСІЙНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ У XXI СТОЛІТТІ

Валентина Борисенко

DISCUSSION ISSUES OF NATIONAL IDENTITY DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN THE 21st CENTURY

Valentyna Borysenko

In the conditions of the Russian-Ukrainian full-scale war, the sense of national identity in Ukraine intensified. The majority of people who were indifferent to the self-determination of their nationality, after seeing the injustice, the beastly face of the aggressor, the suffering of innocent people, felt that they were a part of the entire Ukrainian community. The patriotic and responsible part of the population for their country and their children stood in line for the military commissariat. Individuals who, even in peacetime, felt antipathy towards everything Ukrainian, committed treason. During the war, there are complex processes of self-awareness, of one's involvement in the main goal – victory over the enemy. At the same time, it is worth understanding the identity of those who brought this terrible war closer by promoting the values of the «russian world», which the state maniac of the neighboring country came to defend. Because if we do not put an end to the russification of Ukraine, then millions will pay with their lives.

Keywords: Ukrainians, identity, volunteering, russian-ukrainian war, politics.

На тему національної ідентичності написано чимало праць, зроблена спроба дати визначення цьому феномену багатьма вченими. Але, здається, мета не досягнута. Відомо, що опозиція «ми – вони» існувала здавна. У наших найдавніших писемних джерелах згадуються різні племена з певною характеристикою їхніх звичаїв, зовнішнього вигляду, де не обходилося без критичного сприйняття людей іншої самототожності. Існують різні думки щодо національної, персональної, регіональної, релігійної ідентичності. Буває, що часто етнічні групи, які проживають поза ядром материнського етносу, ототожнюють віру з національністю. Як приклад поляки в Україні часто говорили: «Ми не поляки, бо вони живуть у Польщі, ми українці, але католики». Ми знаємо про зміну національної орієнтації в силу обставин таких історичних постатей як Володимир Антонович, Тадей Рильський, Софія Русова, Олена Теліга та багатьох інших. До них національне усвідомлення прийшло через розуміння кривди, завданої українському народові.

На зміну політики мультикультурності періоду 1960–1980-х років в усьому світі загострилися почуття національної ідентичності. Можливо, що зі стрімким розвитком урбанізації та глобалізації, людство не захотіло загубитися у цій строкатості і водночас одноманітності повсякдення. Збільшення міграційних потоків, величезна мобільність населення, яка зросла в десятки разів породжувала як байдужість до самовизначення національного, так і навпаки, прагнення зберегти свою родову ідентичність. Ми бачимо, як з кінця XX – початку XXI століття з'явилися сотні українських організацій, громад у країнах їхнього нового проживання в Африці, Австралії, Азії, Європі, окрім вже традиційних в США і Канаді.

Але ця віроломна, абсурдна російсько-українська війна у XXI столітті висвітлила якісь нові грані національної і регіональної ідентичності. Тут уже потрібні й нові шляхи до наукового трактування персональної ідентичності. Наукова проблема не нова, на неї протягом лише XX–XXI століть звертали увагу багато зарубіжних і вітчизняних вчених. Це, зокрема, англієць Ентоні Д. Сміт, француз Поль Рікер, вітчизняні В. Янів, В. Старосольський, Ю. Липа, В. Липинський та вчені радянської і пострадянської доби І. Дзюба, Л. Нагорна, Я. Верменич, М. Степико,

І. Лосєв, О. Рафальський, М. Панчук, Ю. Римаренко та багато інших. Але й сьогодні залишається слушною думка про те, що теоретичне осмислення самого феномена регіональної ідентичності досі не стало предметом ґрунтовних соціогуманітарних досліджень (Нагорна 2008, с. 7).

Стаття написана на основі літературних джерел та на записаних коротких інтерв'ю, включеного спостереження, зроблених автором з початку війни у Вінницькій та Київській областях, а також від переміщених осіб з Донецької, Харківської, Миколаївської областей. Населені пункти з метою безпеки не вказуються, як і прізвища опитаних. Нам належить оцінити таке явище як зрада, колабораціонізм, роздвоєння особистості не лише у почуттях до України, але й до батьків, родини. Відомо, що чимало родин, друзів перестало спілкуватися через різне ставлення до війни в Україні. Родичі, які проживають в росії, задурманені пропагандою, хочуть «визволити» українців від Бандери. Головний мотив розпочатої війни – це знищення української ідентичності. Як пояснити, що хлопець родом з Житомирщини пішов у найманці до війська рф і як снайпер влучав у своїх родичів, як пілот рф авіації скидав бомби на територію, де проживає його мати, як дівчина у 18 років стала агентом війська рф і вказувала позиції Збройних Сил України? Загострення почуттів на регіональному рівні дуже відчутне. Серед розмов жителів центральних регіонів дуже поширена теза: «Хай наші хлопці захищають наші області, а не східні, де половина населення виступає за росію». Ці суперечливі твердження важко осмислити, але знаючи скільки наших дорогих воїнів віддали життя за східні регіони, де нерідко їхні бойові позиції видавали місцеві мешканці, виникають і суперечливі почуття. Особливо коли від утікачів з Мар'їнки почула, що населення 50% на 50% за Україну і росію, то відчуваю і їхню провину за цю страшну війну. Регіональна вбивча відокремленість, чи то сепаратизм був почутий з вуст тимчасово переміщеної особи з м. Волновахи на Донеччині, котра заявила: «...ми не пригласили ни тех, ни тех...». Обурення інших переміщених осіб на ці слова вона й слухати не хотіла. Шокуючим було висловлювання однієї з жительок дуже потерпілого села під Києвом. На її думку якби українські сільські патріоти не чинили опір окупантам (вони збивали дрони перебуваючи на багатопверховому будинку), то росіяни не нищили б снарядами село і будинки жителів. «Через цих патріотів, учасників АТО постраждали і їхні сусіди» – впевнена жінка 45–50 років. Той факт, що у неї повилітали вікна винні не окупанти, а патріоти. На моє запитання: «Як зайти знали у котрій хаті живуть учасники АТО, активісти? Вона відповіла, що вони багато років до цього готувалися, а вона «ні за тих, ні за тих». Як мовиться «без коментарів». На жаль, ця особа далеко не єдина, хто так думає. Але всі ці висловлювання в умовах російської агресії і віроломного нападу на Україну дещо підривають пафосні роздуми про нашу єдність.

Та попри все, в результаті Революції Гідності та з початком розв'язаної росією війни на Донбасі у 2014 р., в Україні сколихнулася небачена досі хвиля волонтерського руху. Термін волонтер походить з французької мови, що означає доброволець. У нас в країні цей рух підтримала досі незнана кількість солідарних людей. Вказують на 400 тисяч волонтерів, але їх без сумніву набагато більше. Творилася нова ідентичність добровольців, які стали на захист Вітчизни. Цей рух об'єднав суспільство. За дослідженнями 2014 року в Україні понад 81% людей вважали волонтерський рух складовою громадянського суспільства. До переліку речей, яких гостро потребувала українська армія у 2014–2015 рр. входили: бронезилети, каски кевларові, розвантажувальні жилети, камуфляж, білизна, медикаменти, вітаміни, біноклі, тепловізори, берці, кросівки, футболки, шкарпетки та ін. і все це везли на лінію фронту волонтери (Матяш 2022).

Ще більше людей приєдналися до волонтерського руху з початком російсько-української повномасштабної війни у лютому 2022 році. Окрім волонтерських організацій на добровільну допомогу воїнам і біженцям піднялася вся Україна. У березні – травні 2022 року приходилося безпосередньо спостерігати в Ямпільській територіальній громаді Могилів-Подільського району на Вінниччині як люди без особливого нагадування зносили у центри допомоги одяг, іграшки, продукти харчування, миючі засоби. Організували пункт прийому скляної тари для приготування каші і тушонки для відправки на фронт. Стояли черги, щоб внести свою частку допомоги. Волонтерська група відправляла на Схід мікроавтобус з необхідними речами для бійців і люди приносили взуття, білизну, печиво, ліхтарики, загрузки та інші речі на запити воїнів. Ця стихійна група волонтерів ніким не фіксувалася, вони не потребували якогось визнання, їхня допомога була безоплатною. Вони просто давали все що могли, організовували ярмарки з продажу кондитерських виробів, щоб купити бензин для волонтерського «бусика». Літня жінка принесла пакуночок з печивом і сказала: «путін хоче забрати нашу землю, але ж його люди не будуть так працювати, як ми працюємо на цій землі...». Мабуть тут закладений один з аспектів філософського змісту нашої національної ідентичності. Волонтерський рух у світі вже має майже двохсотлітню історію. Але сьогоднішньому волонтерському руху в Україні мало аналогів у світі,

він має свої особливості, які йдуть від давніх традицій українського народу, коли збиралися на громадську толоку, щоб відбудувати житло погорільцям, допомогти вдовам обробити поле, опікуватися сиротами. Тепер наші люди в центральних та західних областях надають прихисток тим, що втратили житло, майно.

Очевидно, що патріотичні почуття притаманні більшості населення України, незалежно від національної приналежності. Національна свідомість населення зростала більш активно протягом 30-річчя Незалежності. Але треба не забувати, що за цією «порадою» в Україні протягом вже часів Незалежності діяв спротив утвердженню національної ідентичності з боку різних чиновників та представників «руського міра». Представники п'ятої колони щоденно системно і планомірно роздмухували міфи про мовний закон, проникали в усі структури і вчиняли цілий ряд злочинів щодо української культури, історії. Останні десять років перед цією страшною війною готувалися до знищення національної ідентичності не лише в Росії, але, на превеликий жаль, і в Україні. Такого тиску на гуманітарні науки і їх знищення не було навіть за часів радянської влади. Ліквідували спеціальність з етнології – науки, яка давала знання про етнічний розвиток народу та покликана підносити рівень національної свідомості, ліквідували кафедри етнології у багатьох вузах, зникли курси з українознавства, почали цькувати з 20-ти річним стажем дослідників Голодомору-геноциду українців у 1932–1933 рр., занижувати кількість втрат українців від Голодомору, зменшили до мінімуму викладання у школах і вузах історію України, відмінили цей предмет як обов'язковий для здачі ЗНО (знову за вибором); заповнили телефір російськомовною попсою і цілими днями шльопали своїми «шльопками», «вечериночками», кривлянням з усього українського, поширенням російською або суржигом недолугого гумору, щоб показати меншовартісність, малоросійськість нашої багатющої культури; знову поширювали міфи про 130 народів України, створювали байки про утиски національних меншин. Як і в часи шестидесятиництва, панічно боялися відродження народних традицій, виконання колядок на Різдво. Пам'ятаємо, як за колядниками у 1960-х ходили ватаги «колядників» у капелюхах і невдовзі студенти, що хотіли відродити народні традиції, опинялися без навчання, без роботи, а й часто там, де «Макар телят не пасе». Національно-духовне відродження придушувалося чиновниками від культури. Щоб замилити очі українцям, то іноді вмикали колядку «Застилайте столи...» та релігійні пісні з Богогласників, знищуючи зразки народної творчості, які стали перлиною світової культури. «Щедрик» М. Леонтовича краще знали і слухали у світі, аніж в Україні. Позбулися і такого унікального музичного інструмента як бандура. Закрили єдину кобзарську школу у с. Стрітівка.

Ми об'єдналися через загрозу звірячої поведінки збоку рашистів. Проте щоденно чуємо про виявлення нових зрадників, агентів РФ, коригувальників. Звідки така нечувана підтримка зла? Виявляється, що ми за 30 років недостатньо дбали про згуртованість нації, інтеграцію представників різних етнічних груп до громадянського суспільства України, а особливо про розвиток культурної ідентичності самих українців. Їхня культура все ще вважалася мало престижною. Історичні передачі про Великих українців і Україну на телебаченні програмуються, як і раніше, на третю годину ночі. Нещодавно дуже змістовна передача про Івана Франка у виконанні Святослава Вакарчука транслювалася якраз о третій годині ночі. Зате злочинні проросійські суржикові передачі усіялих юрчиків та інших «гумористів», від яких не сміятися, а плакати хочеться, не сходять з телеекранів і в розпал російсько-української війни протягом дня. Щоденна трансляція під рубрикою «Україна» цих, хай Бог простить, пришелелепкуватих і тупих кумів, полісменів, нечупар таньок і володьок звісно ж негативно впливає на розвиток нашої культури, яку вважають важливим важелем впливу на ідентичність. Це при тому, що ми маємо багатющу скарбницю творів наших славетних гумористів і сатириків. Мер Одеси голосує «задля компромісу з росіянами» проти знесення пам'ятника «вражій бабі» Катерині II, яка знищувала українців, козацтво, мову забороняла. Усе робиться для того, щоб показати, принизити значення нашої культури і мови. Ця тенденція зберігається навіть в умовах жахливої російської агресії. Горе-гумористи продовжують висміювати все українське, принижувати українців і їх спосіб життя, їхню культуру.

Під час війни з'явилися нові категорії ідентичності. Це ідентичність, що проснулася від сну і та, яка перефарбувалася з якихось своїх меркантильних причин. Перефарбовані або перевернуті представники «руського міра» особливо себе пропагують. Але треба пам'ятати про тисячі загиблих і як написав в останній день свого життя мій незабутній онук, поет доброволець Ілля Чернілевський, загинувши захищаючи Батьківщину, «Війна не прощає двозначність, брехню, війна – це отруйний укус саламандри...». Під час війни особливо загострюються людські відчуття героїзму, мужності, а також страху, самозбереженості, відчаю.

Національно-культурна ідентичність є основною ознакою будь-якої нації. Тому багато вчених висловлювалися про необхідність українізації всього суспільного життя. Бо, як слушно наголошують відомі вчені, «Те, що не буде українізовано, обов'язково буде русифіковано і втрачено Україною» (Степико 2019, с. 259). Але якраз цього найбільше і бояться русифікатори. Навіть відомі діячі культури (Міхалков) в Москві вважають, що утвердження української мови в Україні буде катастрофою для росії. То ж очевидно треба дбати більше про українську культуру, історію, мову, музику, архітектуру.

Особливо мало було зроблено для зближення Сходу, Півдня і Заходу України. У південно-східних регіонах, як і раніше мало знали про українську історію, культуру. В інтерв'ю житель Волновахи 40 років розповів, що якби люди у нас раніше знали більше про Тараса Шевченка, про символіку України, то війни б не було. Власне через незнання маємо ситуативну або подвійну ідентичність серед населення України, особливо старшого віку, яке все ще хворіє на радянщину. Тільки спочатку широкомасштабної російсько-української війни здогадалися обмежити вплив російського безкультур'я на широкі верстви людей, а потрібно було це зробити ще 30 років тому. У транспорті, закладах громадського харчування, маркетах повсюдно лунала російська попса, у книгарнях російськомовна преса, література. Вона закріплювала в головах людей відчуття єдиного радянського простору.

Та представники п'ятої колони не дримають і в розпал страшної війни. Ще і тепер знаходяться голоси в уряді про повернення до масмедіа здобутків російської культури, відміни квот на українську пісню, музику. Наче без московської культури ніяк не можна прожити. Не раз можна було почути, що усі спроби утримувати в одній державі дві різні України – українську та російську (в культурно-ментальному сенсі) – є безперспективними і провальними. «Боротьба за українську національну ідентичність, усвідомлення себе українцем і бути гідним цим не є цікавленістю окремих інтелегентів, бо це боротьба за майбутнє України (Лосєв 2019, с. 22–23).

Окремі чиновники від культури прикриваються фразами, що новий проєкт про медіа є євроінтеграційний і знову сприятимуть вихованню роздвоєної особистості, особливо серед молоді. Тому 30 серпня 34 депутати Верховної Ради та громадянський рух «Відсіч» написали заяву, у якій вимагають не виносити на пленарне засідання законопроект «Про медіа», бо у ньому скасовується, ухвалена у червні конституційною більшістю парламенту, заборона на трансляцію фонограм, аудіограм та кліпів російських співаків, нівелюється перелік списку російських співаків, які підтримують агресію в Україні; дозволяється безкарне порушення квоти на українську пісню і музику. Депутати п'яти фракцій і позафракційні вважають неприйнятними спроби при ухваленні законопроекту «Про медіа» зруйнувати вже передбачені чиним законодавством механізми захисту української мови і національного культурно-інформаційного простору, які не мають прямого стосунку до питань євроінтеграції. І це у розпалі війни, коли від червня до серпня пройшло обмаль часу, але тисячі загиблих, не спиняють перевернутих «патріотів» від подальшого нищення української культури та національної ідентичності українців. Ще у свій час Тарас Шевченко писав про перевертнів, які допомагають москалеві господарювати на нашій землі. Цікавим феноменом у XXI столітті є релігійна ідентичність. Досить значна частина населення міського і сільського вихована в атеїстичному дусі радянського часу. Вони відвідують храм під час свят, відправлення панахиди. Окрім молитви «Отче наш», інших молитов не знають і таких людей більшість. Релігійні відчуття загострюються якраз під час війни, важких хвороб тощо. Як кажуть у народі: «Як тривога, то до Бога». Під час війни серед релігійних громад суттєво збільшилася кількість людей, які бажають перейти до ПЦУ і покинути УП МП, яка відверто підтримує агресора. Але релігійний чинник сьогодні, у порівнянні з минулим, має незначний вплив через відсутність віри. Це вже більше політична чи ідеологічна ідентифікація і сильнішим виступає етнонаціональний мотив.

Проблемами ідентичності серед поневолених радянських народів займалися багато вчених. Їх годі перелічити. Можна починати від невідомого автора «Історії русів» XVIII ст., де асимілятивні процеси вже далися взнаки і протиріччя між двома народами були суттєвими. Відображаючи кривди, заподіяні москалями-солдатами, за словами яких: «куры, гуси, девки, молодицы, все наше, по праву воина и по приказу его благородия» (Плохий 2018, с. 90). І тепер можна порівняти грабунок і насилля у XVIII і XXI столітті. Як бачимо, не одне століття українці мали кривди зі сторони цього ненаситного північного сусіда. Протягом не одного століття нищилася та сама ідентичність українців насиллям, депортаціями, тюрмами, голодом, затопленням сіл і розпорощенням населення за межами України. Не випадково виникли цілі поселення українців на просторах Сибіру, у Казахстані, Північному Кавказі. Натомість настійно пропагувалася «дружба» між народами, велич «старшого» брата, вищість російської культури над українською. Замов-

чувалося, що в росії і близько не було таких світочів як Іван Франко, Леся Українка, модерна літераторка О. Кобилянська.

В умовах цієї жахливої загрозової для усього світу російсько-української війни необхідно зупинитися на ворожій меті про денационалізацію українців, на знищення їхньої ідентичності. У росіян у цій сфері вже є величезний досвід з усім набором заходів: перемішування населення через невинний розподіл молодих спеціалістів, переманювання здібних українців до вузів Москви (приклад фізико-математична школа у Києві), відмова від вивчення української мови за бажанням батьків, тепер за вибором можна вчити історію України і багато інших. Єзуїтський підхід до винародовлення українців тривав століттями. Особливо жорсткі умови були поставлені у радянському союзі. У 1930–1931 роках, які позначені терором проти українців не лише голодом, але й закриттям біля 1500 українських шкіл на території росії, у Краснодарі був зліквідований український педагогічний інститут (Гринів 1997, с. 64). Репресії зазнали кобзарі в Україні і на Кубані.

Треба не забувати, що згубну політику щодо дестабілізації в Україні, відігравали й досі відіграють численні організації меншин «руського міра» та їх представники у політичних партіях і медійних засобах. Як приклад, агресивна діяльність каналу «наш». Це безумовно сприяло загостренню міжетнічних відносин, протистоянню до титульного етносу. Вчені справедливо вважають, що безкарність цих етнічних партій як політичних утворень, «...войовничі протиставлення ідентичностей партійними лідерами та їх спекулятивні підходи до захисту цих ідентичностей у реальному державно-політичному процесі» (Рафальський 2018, с. 124) призводять до розбіжностей і в суспільстві. Частина населення, на щастя не більша, перебуває під впливом пропагандистських закликів політиків, що в Україні утискають російськомовне населення. Вчені психологи нараховують кілька груп серед населення України з роздвоєною або розмитою свідомістю. Сумарно таких людей не так вже і мало. Серед проросійськи налаштованих людей, яких в Україні біля 15–20% спостерігається, що дехто з них поміняв свою думку, а багато хто принишк, приховує свої погляди. Менш агресивна група – це люди, які тужать за усім радянським і невдоволені владою, бо вона не все їм дає, вони думають, що хтось повинен все їм дати. Їх у побуті називають «ватники», але цей термін не відображає явища, що склалося. Є чимало людей у яких в головах, на думку вчених, немає чіткої ідеологічної позиції, вони переживши страх від руйнування своїх осель, біль від втрати рідних вважають, що основне – це щоб не «стріляли». Вони збайдужіли до реального життя і їх не турбує, хто буде при владі і хто переможе. Саме тому на окупованих територіях частіше зустрічаються випадки співпраці з окупантами.

Не зникли з свідомості людей, особливо південно-східних регіонів, що ті, хто розмовляє українською мовою, належать до «нациків» чи «бандерівців». У такому великому місті як Київ нерідко на почуту українську мову у відповідь галасують: «я коренной киянин», а вони хочуть щоб я говорив українською. Особливо це помітно серед категорії продавців, таксистів. Це у головах такої категорії людей розмита національна ідентичність, через незнання української історії і культури, склалася така ідеологічна плутанина, що людина для себе вважає за гордість говорити «престижною» російською, (частіше суржигом) аніж, на їхню думку, провінційною, сільською українською мовою. Їм невтямки, що це одна з найдавніших і багатих слов'янських мов.

Почуття національної ідентичності підсилюються державною і народною символікою. Такі атрибути як прапор, герб, вишиванка стали потужним імпульсом до розвитку національної ідентичності. Знижують поріг ідентичності або підвищують його завдані різними режимами травми: це війни, Голодомор, репресії, потужна політика фальшивої інтернаціоналізації, чорнобильська катастрофа. Лікування від цих травм залежить насамперед від правдивої оцінки засобів травмування, від історичної правди подій.

Зберігати культуру, пам'ятати героїчну історію народу – це основне завдання держави. Саме цілісність культури сприяла збереженню українського народу, його національна свідомість у важкі часи бездержавності. У плані розвитку культури як системи цінностей значний інтерес становить науковий підхід до вивчення різних явищ, що відбулися з початком і перебігом цієї абсурдної російсько-української війни. Фіксуємо невидані факти героїзму, добровольчого руху, благодійництва, волонтерства, взаємодопомоги, співчуття. Безумовно на підвищення рівня національної ідентичності впливатимуть багато чинників і серед них доброзичливе ставлення жителів західних областей до біженців зі східних областей. Тисячі людей надали прихисток і їжу вимушено переміщеним особам. Це сприятиме процесам консолідації нації.

Але є виклики знищення української національної ідентичності через примусове вивезення дітей до росії. А на окупованих територіях вже у молодших класах переконують дітлахів, що

такої нації як українці не існує, що це вигадка нацистів. Це злочин, який прирівнюється до геноциду народу. Окупанти порушують усі норми міжнародного права, вчиняють насильство над мирними людьми.

Отже, підсумовуючи можна сказати, що в умовах такої важкої російсько-української війни у XXI столітті відбувається переосмислення багатьма людьми справжньої суті пропаганди росії про «один народ» і про «звільнення українців від нацизму». Вражає героїзм і чуття великої та єдиної родини тих, хто захищає нашу землю і тих, хто забезпечує надійний тил. Важливо, щоб приховані представники «руського міра» зникли назавжди з нашого життя. А для цього потрібно протиставити їм нашу справжню багату культурну спадщину і на її основі виховувати справжніх європейців. Бо в основі збереження національної ідентичності лежить матеріальна і нематеріальна культурна спадщина народу, тяглість традицій. А їхня доступність для всього суспільства залежать від рівня науки та освіти.

Список джерел та літератури

- ГЛІБОВИЦЬКИЙ, Є., 2020, Молодих українців ошчасливлює відсутність відповідальності. Локальна історія. № 3 (17), с. 65.
- ГРИНІВ, О., 1997, Україна і Росія: партнерство чи протистояння. Львів, с. 64.
- ЛОСЄВ, І., 2019, Межа дискусії. Про політичний сенс національно-культурної ідентичності. Український тиждень. № 44, с. 22–23.
- МАТЯШ, М., 2022, Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. Укрінформ. 8 вересня 2022 р.
- НАГОРНА, Л., 2008, Регіональна ідентичність: український контекст. Київ, с. 7.
- ПЛОХІЙ, С., 2018, Козацький міф. Історія націєтворення в епоху імперій. Харків, с. 90.
- РАФАЛЬСЬКИЙ, О. О., 2018, Консолідація українського суспільства: етнополітичний вимір. Київ, с. 124.
- СТЕПИКО, М., 2019, Сучасні виклики української національної ідентичності. Наукові записки ІПІЕНД ім. І. Кураса НАН України, вип. 3–4, с. 259.

References

- HLIBOVYTS'KYY, Ye., 2020, Molodykh ukraintsiv oshchaslyvliue vidsutnist' vidpovidal'nosti [Lack of responsibility makes young Ukrainians happy]. Lokal'na istoriya. № 3 (17), s. 65.
- HRYNIV, O., 1997, Ukraina i Rosiia: partnerstvo chy protystoiannia [Ukraine and Russia: partnership or confrontation]. L'viv, s. 64. [In Ukrainian].
- LOSEV, I., 2019, Mezha dyskusii. Pro politychnyi sens natsional'no-kul'turnoi identychnosti [Limits of discussion. On the political meaning of national and cultural identity]. Ukrayins'kyi tyzhden'. № 44, s. 22–23. [In Ukrainian].
- MATIASH, M., 2022, Ukryins'ke volonterstvo – yavyshche unikal'ne. Yomu zavdiachuemo suverenitetom [Ukrainian volunteering is a unique phenomenon. We owe him our sovereignty]. Ukrinform. 8 veresnia 2022 r. [In Ukrainian].
- NAHORNA, L., 2008, Rehional'na identychnist': ukrains'kyi kontekst [Regional identity: Ukrainian context]. Kyiv, s. 7. [In Ukrainian].
- PLOKHII, S., 2018, Kozats'kyi mif. Istoriia natsietvorennia v epokhu imperii [The Cossack myth. The history of nation-building in the era of empires]. Kharkiv, s. 90. [In Ukrainian].
- RAFAL'S'KYI, O. O., 2018, Konsolidatsiia ukrains'koho suspil'stva: etnopolitychnyi vymir [Consolidation of Ukrainian society: ethnopolitical dimension]. Kyiv, s. 124. [In Ukrainian].
- STEPYKO, M., 2019, Suchasni vyklyky ukrains'koyi natsional'noi identychnosti [Modern challenges of Ukrainian national identity]. Naukovi zapysky IPIEND im. I. Kurasa NAN Ukrainy, vyp. 3–4, s. 259. [In Ukrainian].

Дискусійні проблеми національної ідентичності під час російсько-української війни у XXI столітті

В умовах російсько-української повномасштабної війни загострилися почуття національної ідентичності в Україні. Більшість людей, які були байдужі до самовизначення своєї національності, побачивши несправедливість, звіряче обличчя агресора, страждання невинних людей відчували себе частинкою усієї української спільноти. Патріотична і відповідальна частина населення за свою країну, своїх дітей стала в черги до військкоматів. Поодинокі особи, які і у мирний час відчували антипатію до усього українського, пішли на зраду. Під час війни відбуваються складні процеси усвідомлення себе, своєї причетності до основної мети – перемоги над ворогом. Водночас варто збагнути самототожність тих, хто наблизив цю страшну війну пропагуючи цінності «руського міра», які державний маніяк сусідньої країни прийшов захищати. Бо якщо не поставити крапку в русифікації України, то життям поплатяться мільйони.

Ключові слова: українці, ідентичність, волонтерство, російсько-українська війна, політика.

Valentyna Borysenko, Doctor of History, Professor, Head of the Archival Scientific Funds of Manuscripts and Audio-Recordings of the National Academy of Sciences of Ukraine M. Rylskyi Institute for Art Studies, Folkloristics and Ethnology (Kyiv, Ukraine).

Валентина Борисенко, докторка історичних наук, професорка, завідувачка Архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1342-2363>

Received: 15.09.2022

Advance Access Published: October, 2022